

O oselniku.

I. Koštiál — Novo mesto.

Osla ali *óslica* je shranjena v posodici, ki ima v majhni Sloveniji precej imen: 1. *óselnik* (Gutsmann 1789 „óslenek“, Jarnik 1823 „óslenik“, v Vipavski dolini „ósownik“), *oselnjak* (v slov. Benečiji „osunjak“), *oslovník* (na goriškem srednjem Krasu „wúsownik“); 2. ker vsebuje vodo, se imenuje *vodír*, *vodér* (med panonskimi Slovenci); 3. po tvarini: *rog* (v Suhi krájiní in v Vipavski dolini „ruh“, na Koroškem „ruəh“); 4. po obliki: *koren* (v Vrazovih „Nar. pesnih“); 5. *kózol* (po Cafu) v spomin na tisti čas, ko so delali oselnike iz lubja; 6. *tobólec*, *tobólček* (v Beli krájiní), izraz, ki pomeni v poljščini pastirsko torbo, v češčini torbico, mošnjó, v sh. in bolg. usnjeno mošnjó; 7. na Koroškem *kumpa* (iz alpske nemščine) in 8. *čapûn* (zah. Štaj.), *čepôn* (Tolm.), *čepûn* (po Cafu), *čepûr* (Janežič 1851), *šápor* in *šapur* (Konjice), *šepûr* (Fram pri Mariboru), *šápûn* (Gutsmann 1789); stsl. čeporъ je veja, čepuratъ = grčav, bolg. čepor je grča, sh. čepur = štor; zdi se torej, da so izdelovali oselnike iz votlih ali izdolbenih grčavih vej.

Srbohrvati pravijo: 1. *vodijer*, *vodir* (Bunjevci *vondir*); 2. *tóbalica* (na Hrv.); 3. *brúsalo* (v Šumadiji), *brúšnjača* (okoli Ibra), drugod *brúsara*; 4. *kuzòlica* (na Hrv.) in 5. *rog*.

Čehi imenujejo oselnik 1. *toul*, *-ec*, *-eček*, *tulej[ka]* in 2. *krb*, *-ec*, *-ek*, *-ik*; če primerjamo zadnje izraze s sh. krbulja = kozolček, košarica iz lubja, se nam zazdi verjetno, da se je tudi pri Čehih izdeloval oselnik nekđaj iz lubja. — Slovaki imajo *taršolka* (iz madž. tarsoly = torbica ob sablji); Poljaki pravijo *kózka*, t. j. mala koza, češ, da je oselnik podoben kozji bradi (Fischer, Lud polski, Lwów 1926, str. 50); navadnejši od tega izraza, ki ga uporabljajo zlasti Górali, je *počewka na osetkę* „posodica za oslo“. — Srbi v Gor. Lužici pravijo *kónk*, *ktonk*, v Dol. Lužici *konk* (po A. Muki in E. Bernekerju izvedenka iz st.-v.-nemšk. kann = kangla).

Nemci imajo za oselnik mnogo nazivov, večinoma zloženih; *Wetz-kiste*, *-kieze*, *-katze*, *-häusel*; *Wetzstein-büchse*, *-scheide*, *-horn*; *Schleifstein-kasten*, *-behälter*; *Schlotter-horn*, *-faß*, *-kötzt*; *Schlocker-faß* (*Schlotter-* in *Schlocker-r* azlagajo: ali iz sr.-v.-n. sloten = tresti se, trepetati [osla je malo manjšega obsega kot oselnik in se zato v vodi „trese“] ali iz neke sev.-nemške besede, ki bi bila po glasovih in

po pomenu podobna švedskemu samostalniku slotter = mesto, kjer se kosi trava; slotter-karl = kosec, slotter-tid = čas košnje). Nezloženi izrazi pa so: 1. *Becher*, 2. *Kieze*, *Kütze*, *Kötz*; 3. *Kump[ff]*, zlasti med bajuvarskim plemenom, torej tudi pri naših Kočevcih (tudi zmanjševalna oblika *Kümpfel*); 4. *Dirndel*, gor.-štaj. *těantl*, t. j. deklé; glej Andrejkov spis „Star kmečki inventar iz 18. stoletja“ v VII. letniku „Etnologa“, str. 49: „2 Sensen sambt dem *Dentl*, *ossounik*“. Odkod ta naziv? Foeniseca immittit cotem in cotarium sicut iuvenis penem suum in cunnum puellae.¹ Gotovo se tudi kje imenuje osla — temu naziranju primerno — Bube, štaj. *pūa*. Na Štajerskem se poje narod.

Prof. I. Koštiál

pesem: „Hab ich nicht einen guten Wetzstein (osla, tukaj = penis)? Die Leute sagen, ich soll ihn wegtun, und das Mentsch (= deklina) sagt, ich soll ihn behalten, den Wetzstein, den alten.“ — V rokopisu „Codex germanicus monacensis“ beremo: „Der muß mir je die Torin (norica, tukaj = cunus) wetzen an seinem Schleifstein (osla, tukaj = penis) — ich meine die zwischen meinen Beinen, die alleweg großen Hunger trait (= ki je vedno zelo lačna).“ Kočevci imajo narodno uganko (rešitev je: osla, oselnik in kosa): „A štuainain dirndle (osla) trugæt as a helzain gruæbn (nosi iz lesene jame = oselnika) af an aižrlain parg (na železno goro = kosó) bossr (= vodó)“ — [„Gottscheer Kalender“ za l. 1932., str. 43]. — Malo drugače se glasi v knjigi W. Tschinkla, „Gottscheer Volkstum“, 1931, str. 201, štev. 64: „I na helzaindr gruæbn išt a štuainain hintle unt vrissæt aižn“ (= v leseni jami je kamnat kužek in žre železo). — Nizozemci (Holandci in Flamci) pravijo oselniku *wet-steen-koker* (od *weten* = brusiti, *steen* = kamen in *koker* = tul), Angleži pa *whet-stone-case* (= „brusilnega kamena posodica“).

¹ 5. *Büchse* je púšica, óselnik in cunus.

Poglejmo še med romanske narode! Ljudska (vulgarna) latinščina je morala imeti besedo *cotarium*², tudi *cotiarium* (od *cos*, *cotis* = osla, brus), ker imajo vsi romanski narodi za oselnik nazive, ki so se razvili brez dvoma iz nje: italij. *cotaio* (a tudi *cotatoio* iz *cotatorium*) [bolonjski kudár, trevižanski koér, piemontski kué itd.], reto-romanski kodér, kuzé i. pod., furlanski codár (a tudi *cólare* iz *cotularia*), provans. *codier*, francoski *coyer* (na j.-vzh. *cotsal*, v pokrajini Poitou *cousié* itd.). — V francoskih narečjih je pa še več ljudskih izrazov za to orodje: 1. *coffin* (iz lat. *cophinus* = koš), 2. *vergeon* (na severu) od *verge* = šiba, penis z obrazilom -on (ali -umen), torej prav za prav „shramba za penis ali za njemu podobno reč“ (oslo); 3. *couillère* iz *colearia* (od *coleus* = penis), torej „posodica za penis ali za sličen predmet“; 4. *cafotin* (iz predponke *ca-* + glagola *foutre* (= futuere) + priponke -ain; dobesedno torej: vas ad futuendum? Hécart, „Dictionnaire rouchi-français“ navaja *cafotin* tudi kar v pomenu „la partie naturelle de la femme“, t. j. *cunus* (kakor je pri gor.-štaj. tēantl). Gl. izvajanja E. Gamillschegga „Französische Etymologien“, Zeitschr. f. rom. Philologie, 1925, str. 175 s. — Zanimivo je gotovo, da poznajo Francozi za oslo poleg *le queux* (iz *cōs*, *cōtis*), ponekod tudi *la queue* = rep; penis (iz lat. *cauda*, *cōda*).

Madžarski se zove oselnik *tokmány* (od *tok* = strok, nožnica), *tarsoly* (= torbica) in *vodér* (iz sh. vodir, vodijer).

² Vergilijev vrstnik Alfenus Varus rabi sicer v „Digestih“ izraz *cotaria* ali *cotoria*, ali v pomenu „jama za brus“.

Resumé.

J. Koštiál, professeur, traite des divers mots slovènes pour „coffin du faucheur“, ainsi que des mots en usage chez les autres Slaves, chez les Allemands et chez les Romains.